

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток



№ 7, 2013

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 351.823.1

*С. Л. Клименченко,
здобувач Академії муніципального управління*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

*Sergei Klymenchenko,
applicant Academy of Municipal Management*

FEATURES OF STATE REGULATION OF INVESTMENT MAINTENANCE OF AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE

Визначено особливості державного регулювання інвестиційного забезпечення аграрного сектору України. Досліджено роль інвестицій в умовах посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів. Проаналізовано закономірності ресурсного забезпечення аграрної сфери. Визначено чинники впливу інвестиційного забезпечення аграрного сектору.

It is determined by the specifics of state regulation of investment maintenance of the agricultural sector of Ukraine. There is investigated the role of this investment in the context of increasing integration and globalization processes. This is analyzed regularities resource support for the agrarian sector. It is determined factors of influence of investment maintenance of the agricultural sector.

Ключові слова: державне регулювання, інвестиційне забезпечення аграрного сектору, державна політика, інвестиційна діяльність.

Keywords: government regulation, investment maintenance of the agricultural sector, public policy, investment activity.

Постановка проблеми. Аграрна сфера в економіці ринкового типу, без сумніву, повинна відігравати визначальну роль. Актуальність цієї проблеми посилюється тією обставиною, що у переважній більшості сільськогосподарських підприємств спостерігається відсутність необхідних власних коштів для фінансування відтворювальних процесів. Політична криза призвела до дестабілізації кредитного ринку та банківської системи. Це, у свою чергу, негативно позначилося на кредитуванні аграрної сфери економіки України. Таким чином, наслідки політичної та економічної кризи є надто вразливими для сільського господарства, формуючи нові аспекти дослідження проблеми.

Мета: дослідити особливості державного регулювання та надати пропозиції щодо активізації інвестиційного забезпечення аграрного сектору України.

Аналіз наукового доробку: Теоретико-методичним та практичним аспектам формування ефективного забезпечення аграрного сектору присвячені дослідження таких вчених як В. Алексійчук, В. Андрійчук, Ю. Бажал, В. Базилевич, С. Білоусова, Є. Бойко, М. Бланк, М. Дем'яненко, П. Гайдучкий, В. Геєць, О. Гудзь, І. Грншцева, С. Кваша, М. Кісіль, В. Лагутін, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Непочатенко, Б. Пасхавер, Г. Підлісецький, І. Родіонова, П. Саблук, М. Савчук, М. Чумаченко, А. Чухно, В. Шевчук та інші. Здобутки цих учених мають велике наукове і практичне значення. Разом із тим, незважаючи на наявність значного теоретичного надбання, існує чимало невирішених питань науково-методичного характеру, що зумовлює необхідність подальшого системного дослідження особливостей державного регулювання інвестиційного забезпечення аграрного сектору України.

Виклад основного змісту. Україна входить до першої десятки країн, яким загрожує дефолт за державними позиками. Про це свідчить звіт компанії СМА DataVision, що спеціалізується на аналізі стану кредитних ринків. За підсумками 2011 р. ризик невиконання Україною своїх платіжних зобов'язань у найближчі п'ять років становить 35,4 %, і в рейтингу СМА Data Vision Україна посідає четверте місце. За даними аналітиків цієї компанії, за перший квартал 2013 р. Україна поліпшила свої показники: перспектива України стати неплатоспроможною зменшилася на 49,3 %. Рейтинг базується на умовах одержання коштів, які країна залучає на зовнішніх ринках. Проаналізовано дані по 66 країнах. Сильніше за все дефолт загрожує Венесуелі. Ризик невиконання зобов'язань цією країною становить 48,5 %. Залишили ТОП-10 Литва, Ліван і Румунія. Замість них у зону найвищого ризику потрапили Пакистан, Єгипет й Ірак. Греція посідає 9-ту позицію з імовірністю дефолту за державними позиками у 25,4 %, випередивши США, що замикають десятку [1].

Найнадійнішими визнані державні облигації Норвегії, Фінляндії й Німеччини: ризик дефолту не перевищує 3 %. Експерти вважають, що світова економіка увійшла до кризи суверенного боргу. Перспективи відновлення світової економіки підвищують ризик зростання інфляції. За оцінками експертів, у 2014 р. розмір державного боргу країн Єврозони становитиме приблизно 88 % від ВВП, а в США і Японії ці показники досягнуть рекордних рівнів, відповідно 100 % і 200 % ВВП. Ситуація в Греції є одним із наочних прикладів кризи, що розвивається. Дефіцит бюджету Греції в 2009 році становив майже 13 % ВВП, тоді як гранично припустимою величиною дефіциту в Єврозоні є 3 % ВВП [1].

В умовах посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів системи інвестиційного забезпечення галузевого рівня реалізується фінансово-інвестиційні схеми, в яких задіяні практично всі учасники ринку. В результаті цього особливої уваги заслуговують дослідження пріоритетних напрямів і способів інвестиційного забезпечення аграрного сектору, розробка ефективної системи підтримки процесу інвестування в аграрну галузь в контексті національної антикризової політики.

Інвестиції, як відомо, це грошові кошти, цінні папери (інше майно, у тому числі майнові права і інші права, що мають грошову оцінку), що вкладаються в об'єкти підприємницької і (чи) іншої діяльності в цілях отримання прибутку і (чи) досягнення іншого ефекту. Інвестиційна діяльність відповідно розглядається як вкладення інвестицій і здійснення практичних дій, спрямованих на витягання прибутку або отримання інших (соціально значущих) результатів.

Якнайповніше і обгрунтовано, на наш погляд, суть поняття інвестицій розкрито в роботі А. Е. Когута, С. Ю. Бахарева, О.Б. Мирончук [2]. Згідно концепції авторів, інвестиції - це фізичний і грошовий капітал, а також інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької і інших видів діяльності в цілях отримання прибутку (доходу) або досягнення іншого позитивного результату. Коментуючи економічний зміст цього визначення, слід зазначити, що, по-перше, вкладення інвестицій не самоціль, а лише засіб досягнення економічної ефективності, на основі якої можуть бути вирішені різноманітні соціальні і економічні завдання. Тому інвестиційний процес кінець кінцем повинен мати соціальну орієнтацію. По-друге, при оцінці інвестиційних проектів слід мати на увазі комерційну (фінансову) ефективність, що враховує фінансові наслідки реалізації інвестицій; бюджетну ефективність, порівняльну економічну ефективність, що об'єктивно характеризує технологічні і інші переваги цього інвестиційного проекту і що враховує порівняльні витрати і результати, пов'язані з реалізацією цього проекту у фіксованих умовах. По-третє, не можна розглядати інвестиційні процеси ізольовано від інших соціально-економічних процесів і явищ, що відбуваються в економіці, а тим більше здійснювати їх на шкоду один одному.

При цьому процес управління інвестиціями (інакше - управління інвестиційною діяльністю) є свідомим цілеспрямованим регулюванням руху усіх видів грошових, майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємництва і інші види діяльності для отримання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту.

Іншими словами, це визначення пріоритетних сфер інвестування; податкове регулювання інвестиційної діяльності; регулювання інвестиційної діяльності через надання фінансової допомоги інвесторам; проведення відповідної кредитної та амортизаційної політики; регулювання участі інвесторів у процесі приватизації; регулювання форм і умов фінансового інвестування; експертиза інвестиційних проектів у процесі розроблення державних інвестиційних програм; забезпечення захисту інвестицій тощо.

Інвестиційне забезпечення аграрної сфери є складовою частиною єдиного процесу ресурсного забезпечення, і в ній виділяється ряд закономірностей, властивих загальному явищу - руху ресурсів. В зв'язку з цим доцільно зупинитися на двох підходах до управління ресурсо- забезпеченням, що існують в традиційних наукових школах [3].

Перший підхід використовує як базову посилку уявлення про обмеженість ресурсів усіх видів незалежно від масштабу і рівня розвитку соціально-економічної системи, в якій вони реалізуються. Це означає, що навіть якщо об'єм ресурсів (у тому числі інвестиційних), який може бути притягнений для реалізації певних заходів, досить великий, його величина залишається цілком конкретною і чітко обкресленою. Управлінське завдання в цьому випадку зводиться до прогнозування об'єму можливих ресурсів і їх структури, а також до використання прогнозних даних як обмежувача і початкової складової для формування планованих заходів. Тоді план, програма, проект, орієнтовані на досягнення тієї або іншої мети, набуває властивість повної ресурсозабезпеченості, а значить - реалізаційний характер.

Другий підхід до проблеми ресурсозабезпеченості заходів вирішує її протилежним чином. Він використовує очевидну залежність якості модельованого об'єкту від міри комерційного інтересу з боку носіїв ресурсів. Стосовно інвестиційних ресурсів на основі цієї залежності можна сформулювати наступну тезу: чим вище інвестиційна привабливість конкретного проекту (програми, плану), тим вище вірогідність його повного інвестиційного забезпечення. У цих умовах активізуються різні інвестиційні джерела, відшукуються інвестиційні резерви, на основі яких формується необхідний об'єм інвестиції - запорука тієї, що реалізовується інвестиційного привабливого проекту.

Якщо оцінювати обидва представлені підходи з точки зору їх принципової обґрунтованості, то обґрунтованим можна назвати кожного з них. Проте спрямованість дій в тому і іншому випадку різна. Багатий досвід, накопичений вітчизняною і зарубіжною управлінською теорією і практикою, свідчить про пріоритетність першого (до його прибічників належать більшість дослідників) об'єму можливих ресурсів, що спирається на необхідність прогнозування. При цьому залишається цілком правомірним другий підхід, орієнтований управління у бік пошуку необхідних ресурсів і додаткових резервів. Рекомендації для практиків в даному випадку будуть наступними: пошук розумного компромісу і ефективного поєднання підходів, причому такого, яке не ставило б під сумнів ключовий принцип управління, що полягає в необхідності адаптації планованих дій до реально існуючих і прогнозованих інвестиційних можливостей (перший підхід). Інвестиційні аспекти аграрної сфери впродовж ряду років розглядаються як найважливіша складова системного бачення процесів, приведених до створення готової продукції.

Так, Міжнародна фінансова корпорація (IFC) розглядала можливість виділення 100 млн. доларів кредитних коштів найбільшому в Україні постачальнику агроресурсів ЗАТ «Райз» для розширення банку земель, будівництва зернохосвищ, придбання агротехніки [3]. Нідерландський банк розвитку (FMO) і компанія Астарта (найбільший виробник цукру в Україні) в кінці 2008 року підписали кредитну угоду на суму 25 млн. доларів, що надасть змогу останній оптимізувати свій кредитний портфель, а також фінансувати сільськогосподарське і цукрове виробництво.

Виходячи з логіки розвитку підприємництва в аграрній сфері, можна стверджувати, що будь-які дослідження в цій області мають чітко виражений регіональний аспект, тим більше що регіональна влада здатна створювати на своїй території істотно інше економічне середовище діяльності. Світовий досвід свідчить, що питання організації процесів регулювання і розвитку інвестиційної діяльності вирішуються на рівні регіонів з урахуванням загальнодержавних інтересів, а також особливостей і потреб регіонів.

В цілому на інвестиційний клімат аграрної сфери впливають:

- 1) економічний і науково-технічний потенціал, розвиненість інфраструктури;
- 2) умови господарювання, стан основних виробничих фондів, екологічна безпека;
- 3) ринкове середовище, її інфраструктура, дія приватизації і інфляції на інвестиційну активність;
- 4) політичні чинники, довіра населення до влади, соціальна стабільність;
- 5) соціальні і соціально-культурні чинники, рівень життя населення, відношення населення до інвестицій.

До джерел інвестиційного забезпечення розвитку аграрної сфери слід відносити: вкладення в сільськогосподарські підприємства іноземного та вітчизняного капіталу, кредитні фінансові ресурси, внутрішні інвестиційні джерела підприємств. Оцінка інвестиційного забезпечення за галузевим принципом передбачає виокремлення сукупності основних видів діяльності, що забезпечують розвиток галузі. Оцінка інвестиційного забезпечення за об'єктами інвестування передбачає визначення суми інвестицій в придбання та поліпшення об'єктів виробничого потенціалу аграрного сектору. В той же час оцінка інвестиційного забезпечення за інноваційним аспектом передбачає оцінку вкладання інвестиційного капіталу в розвиток нових видів аграрного виробництва, особливо це стосується розвитку органічного землеробства. При чому всі ці напрями оцінки необхідно застосовувати комплексно, адже це об'єктивно взаємопов'язані складові спрямовані на забезпечення динамічного розвитку аграрного виробництва.

Відповідно до галузевих особливостей аграрної сфери, її інвестиційне забезпечення є об'єктивно необхідним, адже в силу сезонності сільськогосподарського виробництва аграрії вимушені фінансувати свою поточну діяльність переважно за рахунок кредитних коштів. Хоча фінансові проблеми в національній економіці роблять цей ресурс недоступним для середніх та малих виробників. В умовах браку власних коштів і обмеженості кредитних ресурсів значимим джерелом фінансування поточної та перспективної діяльності виступають інвестиції.

Інтерес іноземних інвесторів до українського сільського господарства зумовлений рядом позитивних передумов. В першу чергу це загально і давно відомі об'єктивні природні фактори: родючі ґрунти, сприятливі природно-кліматичні умови, вигідне для зовнішньої торгівлі географічне розташування. До другої групи ми виділяємо фактори, які породжені процесами, що відбувалися в сільському господарстві, економіці країни та суспільстві в цілому:

- основу аграрного сектору складають сільськогосподарські підприємства, що ведуть екстенсивне виробництво. В результаті господарства, які будуть застосовувати сучасні передові ресурси і технології, зможуть запропонувати ринку продукцію вищої якості з нижчим рівнем собівартості, що надасть їм значні конкурентні переваги;

- заробітна плата працівників сільськогосподарських підприємств, яка вдесять разів нижча, ніж у розвинених країнах, відносно невисокі маркетингові витрати, зумовлені відсутністю конкуренції в галузі, забезпечують суттєву економію на витратах;

- велика кількість населення, доходи якого зростають і незадоволений до кінця попит на продукти харчування на внутрішньому ринку гарантують збут приросту обсягів виробництва та забезпечують ефективне повернення капіталовкладень у короткий період;

- можливість переробки виробленої тут сільськогосподарської продукції для експорту в країни Євросоюзу [4].

Перешкодами на шляху виходження іноземного капіталу виступають: нестійкість законодавчої бази, невирішеність питань з ринком землі, політична нестабільність в країні, низький рівень платоспроможності населення, що обмежує зростання внутрішнього попиту, який в умовах кризи зазнає більшого падіння через скорочення доходів та тотальне зростання цін [5].

Таким чином, низька інвестиційна активність господарюючих суб'єктів аграрної сфери і несприятливий інвестиційний клімат цілком доводяться структурою інвестицій, що склалися. Можна вважати, що для зміни цієї структури потрібно змінити державну політику в області залучення інвестицій, яка, на нашу думку, повинна будуватися на принципах забезпечення продовольчої безпеки, пріоритетності і протекціонізму сільського господарства, дотримання системності і пропорційності в розвитку АПК, активізації внутрішнього попиту, інфраструктурного і технічного оновлення, закріплених в законодавчих нормативних актах.

В контексті національної державної політики на формування системи інвестиційного забезпечення аграрного сектору впливають:

- швидкість і якість інституціональних змін;
- перешкоди у формуванні економічного простору: бар'єри в міжгалузевому і міжрегіональному перетіканні товарів, капіталів і робочої сили;
- низька якість менеджменту, технічна і технологічна відсталість, висока міра зносу основних засобів, недостатня адаптація до ринкового середовища;
- низький рівень трансформації заощаджень в інвестиції;
- низький рівень інвестицій в основні фонди;
- значне число нежиттєздатних підприємств;
- залежність від світового ринку;
- монопольної поведінки іноземних виробників на внутрішньому ринку;
- значна частка населення з прибутками нижча за прожитковий мінімуму;
- посилення впливу держави в поглибленні взаємодії між інвестиційними і макроекономічними показниками;
- посилення впливу держави на тінью економіку, кредитно-фінансову сферу.

Висновки. З метою активізації вказаних вище чинників необхідно, щоб держава стала основним інвестором аграрного сектору, для чого потрібно значне збільшення об'ємів бюджетних витрат на підтримку галузі. Для підвищення норми накопичення капіталу в аграрній сфері та залучення механізму інвестиційної спіралі принципово важлива активізація діяльності держави по будівництву і експлуатації виробничої інфраструктури (дороги, сільська електрифікація і телефонізація, меліоративні об'єкти, склади, хосвища і так далі), організації освітньої, науково-дослідної діяльності, охорони земельних і водних ресурсів, контролю якості продовольства і механізму інвестиційної спіралі.

Потрібне встановлення тимчасового режиму найбільшого сприяння для вітчизняних виробників сільгоспспиривини і продовольства, що припускає регулювання рівнів і співвідношень цін (цінового паритету) на продукцію аграрних галузей, пролонгація пільгового оподаткування для виробників аграрної продукції, підвищення дієвості митно-тарифного регулювання відносно цієї продукції, використання тимчасових податкових переваг для приватних інвесторів аграрної сфери.

Серед першочергових заходів інвестиційної політики слід виділити пряму державну участь в інфраструктурних проектах народногосподарського значення і їх фінансове стимулювання шляхом надання податкових пільг або податкового кредиту. Існують можливості посилення інвестиційної політики за рахунок міжгалузевої взаємодії. Нині важливим є втручання держави у інвестування розвитку інфраструктури аграрного сектору.

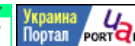
Література.

1. Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес / Консультативна програма з покращення інвестиційного клімату в регіоні Європи та Центральної Азії. – К.: Проект ІФС «Інвестиційний клімат в Україні», 2011. – 124 с.
2. Мирончук О.Б. Концептуальні аспекти інвестиційного забезпечення розвитку національної агросфери / О.Б. Мирончук // Вісник ХНАУ: зб. наук. праць. – Х.: ХНАУ, 2012. – Вип. 10. – С. 181-187.
3. Лузан Ю.А. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва [Електронний ресурс] / Ю.А. Лузан – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/.../Luzan_Yu.A.pdf
4. Дем'яненко М.Я. Стратегія розвитку агропромислового комплексу України / М.Я.Дем'яненко // Економіка України. – 2005. - №7. – С. 106-112.
5. Гаврилюк О. В. Інвестування в агросектор: ідентифікація та напрями усунення перешкод / О. В. Гаврилюк // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 63- 68.

References.

1. "Investytsijnyj klimat v ukraini: iakym joho bachyt' biznes" (2011), Konsul'tatyvna prohrama z pokraschennia investytsijnoho klimatu v rehioni Yevropy ta Tsentral'noi Azii, pp. – 124.
2. Myronchuk, O.B. (2012), "Conceptual aspects of investment security of the national-sphere", *Visnyk KhNAU: zb. nauk. prats'*, no. 10, pp. 181-187.
3. Luzan, Yu.A. "The investment security of agricultural production", available at: www.nbu.gov.ua/.../Luzan_Yu.A.pdf
4. Dem'ianenko, M.Ya. (2005), "The development strategy of agriculture of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 7, pp. 106-112.
5. Havryliuk, O. V. (2009), "Investment in the agricultural sector: identifying and removing barriers directions", *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 63-68.

Стаття надійшла до редакції 19.07.2013 р.



ТОВ "ДКС Центр"